

Wegwijzer Warmtetransitie: Inhoudelijke kennis

PLATFORM31

DEMOCRATIE
in actie

PAW Programma
Aardgasvrije
Wijken

Nederlandse Vereniging
voor Raadsleden

VERENIGING
VAN GRIFFIERS

Wegwijzers Warmtetransitie

De warmtetransitie (de overgang naar aardgasvrije wijken) is een grote opgave voor gemeenten. Welke rol heeft u hier als raadslid in? En welke informatie heeft u nodig om deze goed in te kunnen vullen?

Raadsleden geven aan basisinformatie nodig te hebben over de warmtetransitie, zodat zij een strategische rol kunnen spelen in het bepalen van onder welke randvoorwaarden de warmtetransitie moet plaatsvinden. Zoals wat de gemeente wil bereiken of wat het mag kosten.

De 'Wegwijzers Warmtetransitie' bieden deze basisinformatie. Daarnaast geven ze stof tot nadenken over de rol van de raad in deze transitie. Naast de basisinformatie bieden de Wegwijzers ook plusinformatie en verwijzingen naar aanvullende bronnen wanneer u ergens meer over wilt weten. Zo komt u goed beslagen ten ijs.

Er zijn Wegwijzers over de volgende onderwerpen in de warmtetransitie: 'Inhoudelijke kennis', 'Participatie' en 'Besluitvorming'. Dit is de Wegwijzer over **Inhoudelijke kennis**.

In een aparte [gesprekstool](#) delen wij vragen, waarmee u met uw raad in een benen-op-tafelsessie in gesprek kunt gaan over de rol die u voor zichzelf ziet en welke kaders u kunt stellen.

Opbouw Wegwijzer Warmtetransitie Inhoudelijke kennis

1. **Waarom** werken we in Nederland aan de warmtetransitie?
2. Hoe gaat u het **gesprek** aan met bewoners die zorgen hebben of weerstand bieden?
3. Met welke **instrumenten** werkt de overheid aan de warmtetransitie?
4. Hoe kan een gemeente invulling geven aan de **regierol**?
5. Wat moet u weten over alternatieve **technieken** voor aardgas?

1. **Waarom** werken we in Nederland aan de warmtetransitie?

Basis

Waarom werken we in Nederland aan de warmtetransitie?

Veel raadsleden vragen zich af waarom we in Nederland aan de warmtetransitie werken. Zij krijgen hier vragen over van inwoners. De beslissing om van het aardgas af te gaan komt voort uit het Klimaatakkoord.

In het Klimaatakkoord staan afspraken tussen bedrijven, instellingen en overheden om samen in Nederland de uitstoot van broeikasgassen in 2030 te halveren (vergeleken met 1990). Het gebruik van aardgas zorgt voor een groot deel van de CO₂-uitstoot. Een belangrijk onderdeel van het akkoord is daarom dat Nederland van het aardgas afgaat.

Wat is de rol van de gemeenteraad?

De warmtetransitie is een grote opgave met directe invloed op het leven van de bewoners die u als raadslid vertegenwoordigt. De raad kan vooraf kaders meegeven aan deze transitie: wat mag het kosten, hoe verloopt het proces en wat moet het ongeveer opleveren? De raad heeft een kaderstellende en controlerende rol en vertegenwoordigt de inwoners van de gemeente. Het is daarom belangrijk om van tevoren goed na te denken over hoe u als raadslid invulling wilt geven aan deze drie verschillende rollen bij de warmtetransitie.

1. **Waarom** werken we in Nederland aan de warmtetransitie?

Basis

In opdracht van Democratie in Actie heeft de Argumentenfabriek een [informatiekaart](#) gemaakt. Deze laat de rollen van raadsleden zien bij het opstellen van een Transitievisie Warmte, en geeft aan hoe zij deze kunnen invullen.

Een [interactieve visualisatie van de VNG](#) laat op het niveau van de wijk, gemeente, regio en landelijk zien welke afspraken vanuit het Klimaat-akkoord zijn gemaakt en hoe deze met elkaar samenhangen.

2. Hoe gaat u het **gesprek** aan met bewoners die zorgen hebben of weerstand bieden?

Basis

Veel bewoners nemen in eerste instantie een afwachtende en terughoudende houding aan in de transitie naar aardgasvrij. Een deel van hen ziet het belang ervan niet in en verzet zich ertegen. Anderen hebben grote zorgen over bijvoorbeeld de betaalbaarheid of de komende veranderingen.

Als raadslid wilt u hen vertegenwoordigen en hun zorgen serieus nemen, maar tegelijkertijd weet u dat u deze transitie niet tegen kunt houden. Hoe kunt u daarmee omgaan? Hoe gaat u in gesprek met deze bewoners?

Daarbij gaat het zowel om het voeren van gesprekken met individuele bewoners als om communicatie richting en met groepen bewoners. Dit zal deels vanuit ambtenaren van de gemeente plaatsvinden, maar welke rol wilt u hier als raadslid in spelen?

2. Hoe gaat u het **gesprek** aan met bewoners die zorgen hebben of weerstand bieden?

Basis

Inhoud

Om in gesprek te gaan met bewoners met weerstand en zorgen over de warmtetransitie is het van belang een begrijpelijk verhaal te vertellen over het hoe en waarom van de warmtetransitie. In deze Wegwijzer vindt u hier belangrijke elementen voor die u hierbij kunt gebruiken. Dit verhaal maakt duidelijk dat raadsleden de verandering niet kunnen tegenhouden, maar dat u wel invloed heeft op de manier waarop deze transitie plaatsvindt. Bijvoorbeeld door scherpe kaders te stellen of aandacht te vragen voor de ideeën van verschillende groepen inwoners.

Vorm

Naast de inhoud, kan de vorm helpen om deze gesprekken goed te laten verlopen. De [Handreiking Participatie van het Programma Aardgasvrije Wijken](#) geeft suggesties voor de manier waarop gesprekken kunnen worden gevoerd. De handreiking is gebaseerd op ervaringen uit

verschillende '[proeftuinen Aardgasvrije Wijken](#)'. Dit zijn gebieden die een bijdrage vanuit het Rijk hebben gekregen om te leren over het aardgasvrij maken van wijken.

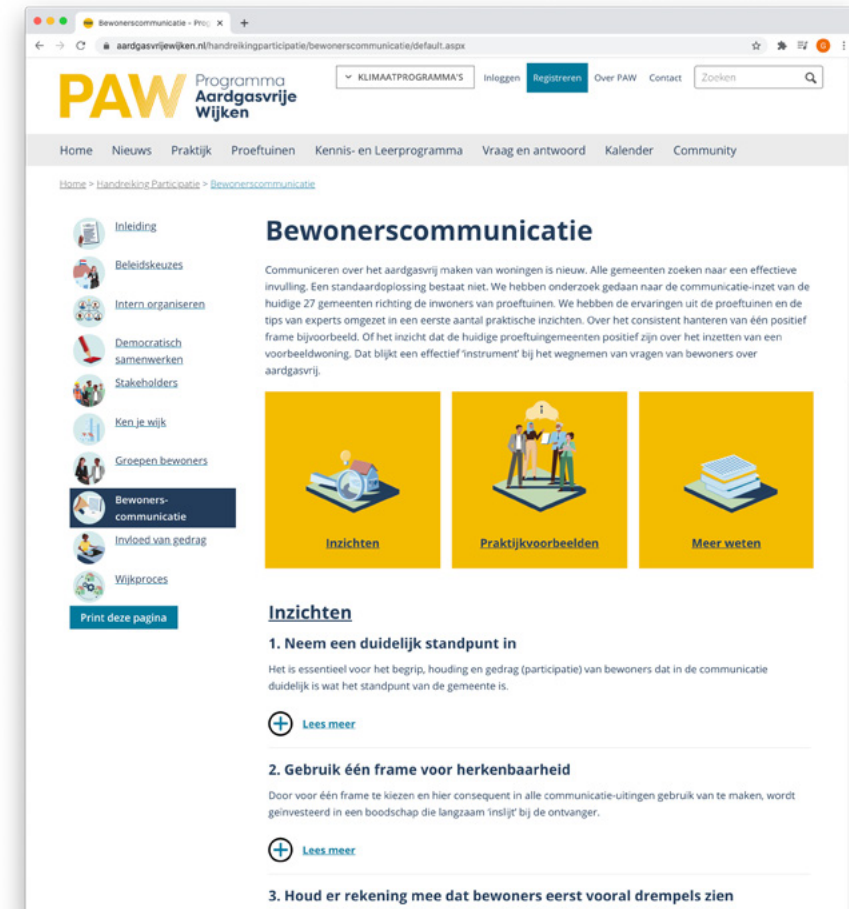
2. Hoe gaat u het **gesprek** aan met bewoners die zorgen hebben of weerstand bieden?

Basis

In het onderdeel 'Bewonerscommunicatie' van de handreiking wordt bijvoorbeeld genoemd: neem een duidelijk standpunt in, gebruik één consequente boodschap, houd er rekening mee dat bewoners eerst vooral drempels zien, laat zien dat het menens is en maak duidelijk dat er draagvlak is onder andere bewoners.

Ook kan het helpen om de bewoners van een wijk waar veel weerstand is of zorgen zijn, beter te leren kennen. In het onderdeel 'Kennis maken met bewoners' van de handreiking wordt hierover genoemd: bouw aan een relatie door in gesprek te gaan, laat het groeien door met kleine stappen te beginnen (bijvoorbeeld kleine energiemaatregelen) en begin met gesprekken die gaan over de wijk.

Een manier om bewoners met weerstand of zorgen zich echt gehoord te laten voelen, is de methode Deep Democracy. Hierin worden alle stemmen (dus ook de tegenstem) gehoord, vanuit de gedachte dat het van belang is de wijsheid hieruit mee te nemen in besluiten.

2. Hoe gaat u het **gesprek** aan met bewoners die zorgen hebben of weerstand bieden?

Plus

- In '[Experts over communicatiemateriaal](#)' schrijven communicatie-experts van Blauw Research tips en adviezen voor communicatie met bewoners vanuit ervaringen uit de proeftuinen. Hiernaast leest u een voorbeeldpagina van hoofdstuk 2 dat inzichten bevat over framing.
- In het [publieksonderzoek](#) van Blauw Research over communicatie rond de proeftuinen zijn zowel bewoners, als een panel van het Algemeen Nederlands Publiek geraadpleegd.
- De gesprekstechniek 'LSD' (Luisteren, Samenvatten, Doorvragen) is bij velen bekend. Op Academie Portal vindt u een opfrisser hiervan. Zie [Academie Portal](#) en zoek het onderdeel 'Gespreksvoering: Luisteren+Doorvragen'.
- 'HIER opgewekt' heeft een [website](#) om bewoners te informeren en te activeren. Hier kunt u als raadslid ook veel informatie vinden of bewoners naar doorverwijzen.

3. Met welke instrumenten werkt de overheid aan de warmtetransitie?

Basis

Vanuit de overheid wordt met verschillende instrumenten gewerkt aan de warmtetransitie. Belangrijke instrumenten zijn:

Transitievisie Warmte (TVW)

De Transitievisie Warmte beschrijft welke wijk of buurt wanneer van het aardgas af gaat. Deze visie wordt uiterlijk iedere vijf jaar geactualiseerd. De eerste Transitievisie Warmte moet in 2021 klaar zijn en richt zich op de periode tot en met 2030. De gemeente stelt deze visie op in samenwerking met stakeholders zoals de netbeheerder en woningcorporaties.

Uitvoeringsplan (UP)

De gemeente stelt per buurt of wijk een Uitvoeringsplan op. Dit gebeurt op basis van een participatieproces met gebouweigenaren en andere stakeholders. De gemeente beschrijft hierin welke definitieve alternatieve

warmtebron er gekozen wordt. Ook staat in het plan wanneer de wijk of buurt daadwerkelijk van het aardgas afgaat.

Regionale Energiestrategie (RES)

In de Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke van de in totaal 30 energieregio's in Nederland welke keuzes zij maken voor hernieuwbare energie, warmtebronnen en energieinfrastructuur. De regio's maken ook een Regionale Structuur Warmte (RSW) die ingaat op de regionale warmtevraag en -aanbod en de kansen voor een bovengemeentelijke warmteinfrastructuur.

De interactieve visualisatie van de VNG gaat ook in op de instrumenten die op verschillende niveaus worden gebruikt.

4. Hoe kan een gemeente invulling geven aan de **regierol**?

De manier waarop de gemeente regie neemt en voert, is bepalend voor het besluitvormingsproces, én voor de omgang met transitiepartners, zoals woningcorporaties, netbeheerders, bewonersinitiatieven en VvE's. Of de gemeente nu kiest voor een top-downbenadering, het initiatief aan de wijken laat of de twee aanpakken combineert en sturing geeft door middel van randvoorwaarden en spelregels, elke keuze heeft consequenties voor de samenwerking, het besluitvormingsproces en de benodigde kennis. Wat is de rol van de gemeenteraad in het bepalen van het type regierol van de gemeente?

Het Kennis- en Leerprogramma ontwikkelde samen met gemeenten het '[Stappenplan Transitievisie Warmte](#)'. In het [Plan van aanpak](#) (stap 2) staat hoe de gemeente invulling kan geven aan haar regierol en wat dat betekent voor de organisatiestructuur en het te doorlopen proces (inclusief de inrichting van het participatieproces) en een communicatieplan. [Stap 7](#) gaat over Vaststellen.

De Argumentenfabriek heeft in opdracht van het Kennis- en Leerprogramma (KLP) en in samenwerking met gemeenten [een afwegingskader](#) opgesteld om gemeenten te helpen bij het kiezen van hun regierol in het maken van een Transitievisie Warmte. De vier regierollen zijn de Afwachter, Integrale, Sturende en Procesregisseur.

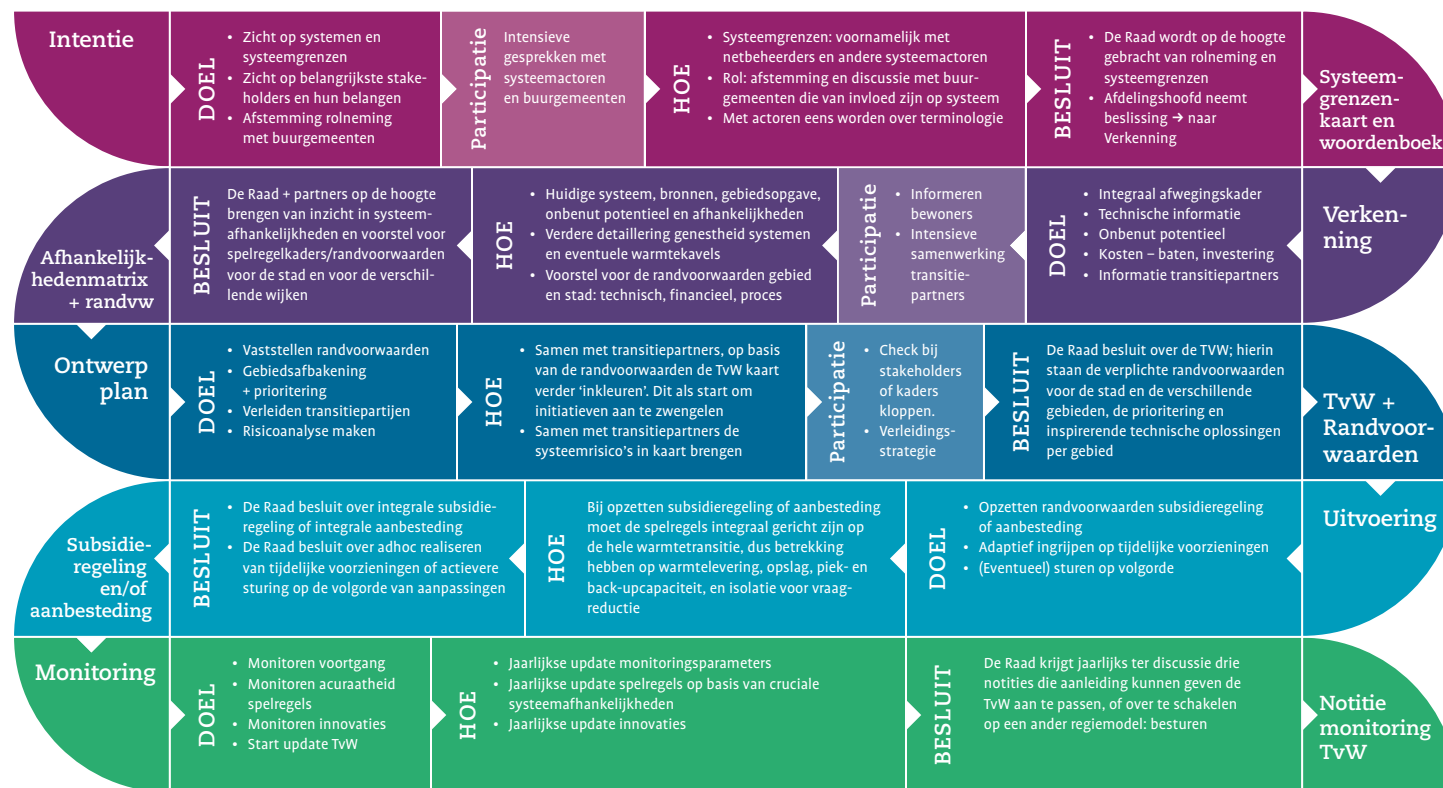

Verder lezen...

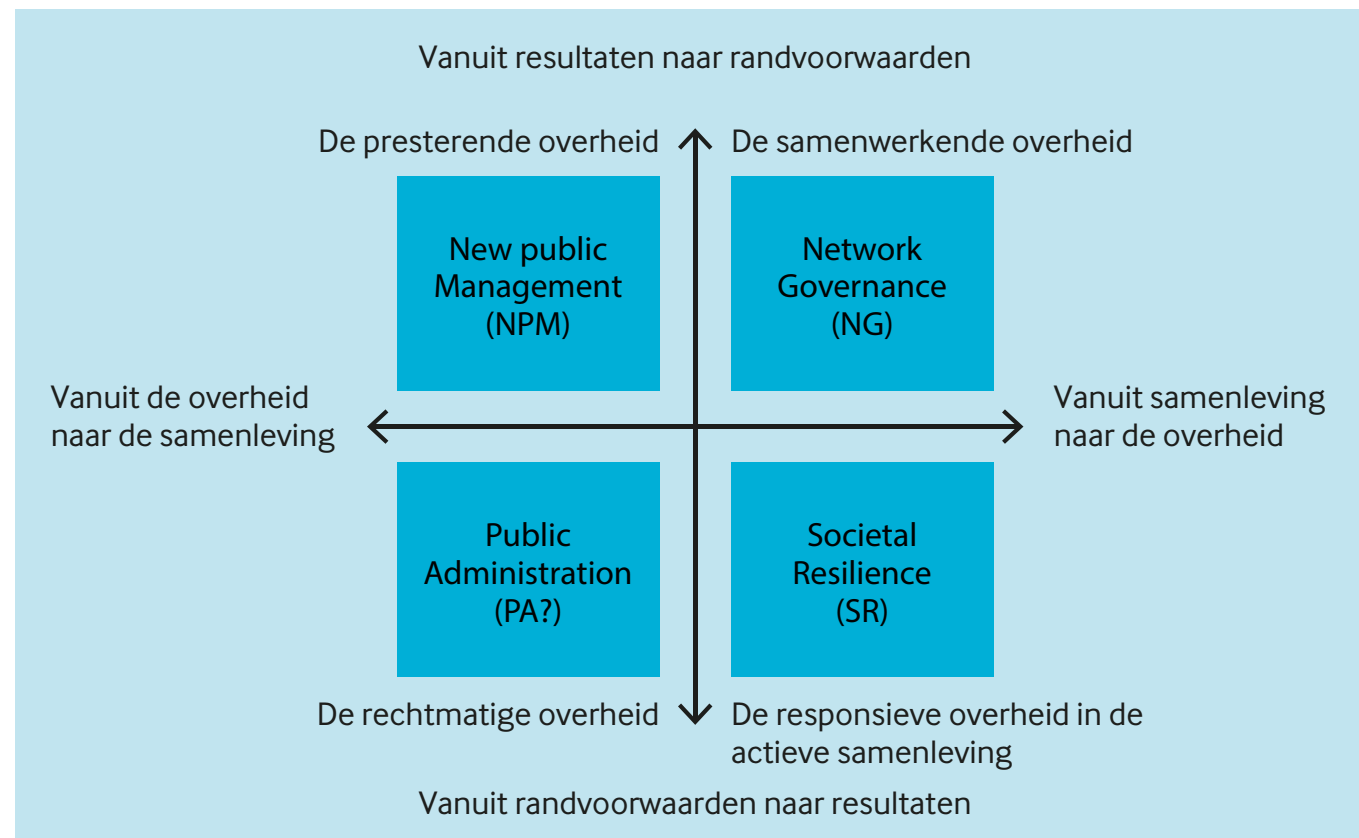
Plus

De gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, TNO en Platform31 ontwikkelden een jaar lang bouwstenen voor besluitvorming over de transitie naar aardgasvrije wijken. In ['Innovatie in besluitvorming richting aardgasvrije wijken'](#) vindt u drie regiomodellen 'Besturen, Laveren en Navigeren', zes visuele routes voor de Transitievisie Warmte en het Wijkuitvoeringsplan en een inblik in de besluitvormingsprocessen van transitiepartners.

TvW regiemodel 'Navigeren'

De Nederlandse School voor Openbaar Bestuur schreef in 2015 het rapport '[Sedimentatie in sturing](#)'. In hoofdstuk drie staan vier vormen van overheidssturing, te weten de rechtmatige overheid, de presterende overheid, de samenwerkende overheid en de responsieve overheid. In de warmtetransitie is de vorm van samenwerkende overheid van belang vanwege de rollen die meerdere partijen moeten vervullen om dit te bereiken.

5. Wat moet u weten over alternatieve **warmtetechnieken** voor aardgas?

Basis

De Leidraad van Expertise Centrum Warmte (ECW) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) geeft inzicht in de technisch-economische gevolgen van vijf warmtestrategieën op buurtniveau. Het bevat een 'Startanalyse' op basis van landelijke data en de 'Handreiking voor lokale analyse' met tips en richtlijnen om gemeenten te ondersteunen bij het verrijken hiervan met lokale data.

De techniekfactsheets van het Expertise Centrum Warmte (ECW) geven zeven energiebronnen en -dragers weer en gaan in op de mate van geschiktheid en duurzaamheid. Daarnaast bespreekt het ECW de consequenties voor betrokken partijen en de stand van de techniek.

Verder lezen...

Plus

Ook TNO ontwikkelde uitgebreide informatiebladen, die de laatste ontwikkelingen op het gebied van waterstof en warmtenetten verzamelen.

De publicatie Energietransitie als verbinder van platteland en stad? (Platform31) bevat inspirerende voorbeelden van rendabele en passende energieopwekking op het platteland en in de stad.

Colofon

Deze Wegwijzer maakt onderdeel uit van de serie Wegwijzers Warmtetransitie voor raadsleden en griffiers en is ontwikkeld door: Saskia Buitelaar, Merel Ooms en Anne Heeger (Platform31)

In samenwerking met:

- Programma Aardgasvrije Wijken (Julia Sondermeijer, Jaap Drooglever, Manouk Staal, Aletta van der Werff, Lincy Mulder)
- Democratie in Actie (Elfride Willemse, Tim op 't Hoog)
- Nederlandse Vereniging voor Raadsleden (Gerhard Brunsveld)
- Vereniging van Griffiers (Wim Voeten)

Met dank aan de raadsleden en griffiers die tijdens drie bijeenkomsten en de voorbereiding daarvan hebben meegedacht over de rol van raadsleden in de warmtetransitie en de informatie die zij nodig hebben. Ook dank aan de experts die hebben bijgedragen aan de bijeenkomsten en het aandragen van relevante informatie.

Versie: februari 2021

__PLATFORM31__

